

lami a változással eltűnt, vissza nem hozható. A (természetesen ambivalens) nosztalgia, visszavágyódás gesztusán túl markánsan jelen van a várakozás gesztusa is, de amolyan próféta módon, valamit előre tudva, mintha tapasztalataink nem a múltból, hanem a jövőből származnának.

A körforgás, amelyben vagyunk, sokszögé vagy fogaskereké, minden mozdulattal koppan egyet. A minden-zötyögés hangulata ez – ebben a hangulatban íródnak Payer legszemélyesebb és legszebb versei. Az utazó magányos, a menekülő pókhoz hasonlítatják. Mégpedig az utazó elől menekülő pókhoz.

Payer mesteri abban, hogy az egyes szám egyetlen személy, az esetleges személy, a mégis felcserélhetően lírai én pozícióját a lehető legnagyobb formai tökélyvel írja le: az egyszerűnek tűnő, gyakran tiszta rímes sorokat bravúros szóképzésekkel és jelzős szerkezetekkel színezi. Ennek abszolutizált, paródiába hajló megjelenése: „Külső, *szelíd emlékezet álmod*, holott csak a műbőr nyiszorg a műanyag kapaszkodón, míg zörömböl a villamos?”

A képanyag, amelyet igazán birtokol, nagyvárosi, sőt: ipari – és ő maga is, mint a legtöbb városlakó, javíthatatlan technofób és technofil egyszerre.

Én is itt élek. Utazom. Kijöttem a szabad ég alá. Felszállok a villamosra. Megszeppenve szorongok

Berzsenyi és Robespierre között. Autogramkéréshez alkalmatlan a szituáció, azt viszont úgyis tudják, hogy ismerem őket. Zavaromban egy könyvbe temetkezem. Ha ezt a könyvet olvasom, legalább egysesegyedül vagyok. Ugye kitalálják, melyiket?

KÉPES GÁBOR

(*Parnasszus–FISZ, Budapest, 2003, 60 oldal, 980 Ft*)

L. SIMON LÁSZLÓ:

nem lokalizálható

A szerző tervezésében napvilágot látott, egész kiállításában szokatlanul igényes kötet mindenekelőtt azok körében fog tetszést aratni, akik nem restek az egyes szövegek határain túlnyúló, a ciklus és a könyv egészének szintjén érvényesülő összefüggések után kutatni. L. Simon László verseinek gyűjteménye ebben a vonatkozásban számos jelzéssel szolgál a figyelmes olvasónak, a borító megtervezésétől a versek elrendezésén, a címek egymásra utaló során, a szedés és a nyomdai elrendezés visszatérő sajátosságain keresztül a szövegek belső tagolódásában megfigyelhető feltűnőbb párhuzamokig, valamint a nyelvi alakítás főbb jegyeinek ismétlődéséig.

A csonkán maradó verscímek mind valamiféle kívülről szemlélt

tárgyra utalnak, s többnyire épp a leíró jellegű közlés jelöltje tekintetében szorulnak kiegészítésre: *nem lokalizálható, helyzete térben és időben, némiképp változott, hirtelen megmozdult*. A kötet versei – állandó alaki sajátosságként – címük egysoros kiegészítésével indulnak, kijelölve a versek – feltételezhető – tárgyát, s egyben egymáshoz kapcsolva az egyes szövegeket. A versek ekképp egyazon közléscsoport – a címek akár nyelvtanilag is egymáshoz illeszthető sora – különböző kifejtéseként olvashatók. Nehezen lokalizálható tárgyakat különbözőképpen, mégis visszatérő jegyekkel, folyton ismételve, mégis szórakoztató változatossággal írják körül. A könyv mottójának útmutatását követve az olvasó az énré – a maga „számára börtön” személyiségre – vonatkoztatja a versek címét, s a címben szereplő közlések tárgyát az énnel azonosítja. Az én ekképp nem önmagában is maradéktalan teljességként, hanem osztott, alanyként megszólaló, tárgyként megjelenő személyiségként értelmezhető. A versek mindegyike három – szedése révén is elkülönülő – szakaszra osztdódik; míg az első közvetlenül a címhez kapcsolódik, a második rész a költemények tulajdonképpeni vázaként az én visszaemlékezésének ad helyet, mely nem folyton mélyülő folyamatként, sokkal inkább mozzanatok hirtelen egymásutánjaként, kalandos szerepváltogatások soraként raj-

zolódik ki az olvasó előtt. A kötetnyitó s egyben címadó vers a következőképp jellemzi az én sajátos megkettőződésének alaphelyzetét: „azon kevesek közé tartoztam / akiket meghatott / a szerepem győzte meg / amit nem én éltem át / én nem éltem át”. Az én ezekben a sorokban önmaga szemlélőjeként, saját szavainak, „szerepének” közönségeként jelenik meg, s nem pusztán személyiségre és szerepre oszlik, de egyúttal saját szerepéhez is kétféleképpen viszonyuló énré, játszóra és – a szerepet tulajdonképpen átélő – nézőre, mely utóbbi azonban a játszó én nézőpontjából – színre vitt szemlélőként – jelenik meg. Szerep és én – mindig ideiglenes, gyorsan átíródó – azonosulásának feltétele ekképp az én elképzelt szemlélője.

Az én szerepeinek képzeletbeli földidézése egyszerre mutatkozik játéknak és kényszernek, egyszerre jelenik meg a képzelet szabad bőségének és a személyiség kiszolgáltatottságának következményeként, egyszerre kelti az én határtalan kiterjesztésének és fájdalmas megcsonkításának látszatát. Noha nem tanácsos egyetlen mozzanatot kiemelni a szerepek sorából, a könyv borítója – egy kar megcsonkítását ábrázoló fametszet – maga utal a szöveg egyik részletére, melyben a maga alkotta környezetével kapcsolatba kerülő én önnön megcsonkításaként érzékeli a tárgyakat: „körbe-körbe üldöztem egy sorozatgyilkost / majd levágtam a lá-

bam / és sávot váltottam / [...] félig kidolgozott installációim / alkotóelemeit szanaszét szórtam / testrészek vettek körül”.

KÉKESI ZOLTÁN

(*Orpheusz–Magyar Műhely, Budapest, 2003, 40 oldal, 990 Ft*)

DEÁK LÁSZLÓ:

Fojtatás

A fojtás – akár a fegyvertanban használatos fogalmat értjük rajta, akár a légszükség drasztikus megszüntetését – nem tréfadolog. Deák László sem mókáképpen tette könyve címéül e kifejezés egy kevésbé megszokott változatát; száznégy versének legalább kétharmada csakugyan folytatólagos *Fojtatás*. Hogy mi szorongatja Deákot? Részben talán az a dekadencia is, amelyből, ha nem több, egy pendülésnyi (Babitstól tudjuk) minden valamirevaló költészet velejárója. Deák számára azonban nem ez a költőkben ösztönszerűen meglévő opálos hanyatláshangulat jelenti az igazi inspirációt; az ő versre sarkalló élménye ennél sokkal mélyebb. A krízislíra nála személyes veszteségek és tragédiák élményéből következik. Az ihlet egy-egy elengedtebb periódusában (például Goethe és Arany okán) viszont némi lelkeséget is megenged magának.

A „hegyi faluban – írja – cifra füttyjelekkel érintkeznek a népek”. De Goethe életből klasszicizmusa és az e tekintetben kevésbé zavartalan Arany mint írásürügyek valójában csak átmenetileg srófolják följobb Deák László hangulatát, hisz innen alig két versnyire már kemény és keserű igékkel ostorozza (és veszi egy kalap alá) a fajt: „Az emberiség – minden erőfeszítés ellenére – barbár maradt. Törvénytisztelő barbár. Csörtetése az egekig hatol.” (*A közjó ellen*)

Ha az egekig hatoló csörtetés valamiféle ösbűnről zenebonál, annál külön (igen, még a cifra füttyjeleknél is árnyalatosabb) muzsika a szerelemé (*Mariann, Négy szerelem*). Abban, hogy Deákot égőben tartja a másik emberfél közele vagy távola, persze nincsen semmi rendkívüli; a kivételes az, ahogyan szívügyeiből verset fakaszt. A bánattal fegyvelmetten elszámoló *Búcsú* mellett a nyers kétségbeesés megrendítő ódája, az 1999. december 24–27. írással vett győzelem az elmúláson.

A siker egyébként a műhelyben sem néz farkasszemet Deák Lászlóval. A *Fojtatás* ugyanis teli van kisebb-nagyobb formai győzelmekkel. A beléplántált ritmusoktól átremegő prózavers éppoly természetes közlésmód itt, mint a szigorú szabályú betűékszer, a szonett. Deák láthatólag kényesen ügyel rá, hogy ne rúgja szét saját lehetőségeit, lelkiismeretes költő, tehát nincsenek ha-